

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 9. De Feriis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

§. IV.

De effectu Dilationum.

1. Excusat dilatio à pœna & mora.
2. Adveniente die habet vim sententiæ interlocutoria.
3. An dilatio tolli possit.

1. **E**ffectus dilationis est, quod excuset à pœna ac mora, & ea durante, officium conquiescat Judicis, nihilque sit agendum, aut innovandum quoad articulum seu capitulum, super quo data est, c. 2. & c. Præterea h. t. l. 3. C. eod. adeò ut, si quid innovatum fuerit, ipso jure sit nullum, nec queat validari de consensu partium Calvol. in Praxi § Dilatio conclus 6 n. 2. Alioquin quoad alium articulum non conquiescit officium Judicis, pendente dilatione: Sicut nec finita causa dilationis, quia eà finitâ immèdiatè finitur & dilatio: Ut si fuerit alicui data dilatio decem dierum ad comparandum, & citatus comparuerit in primo die, dilatio illa est perempta, & nullatenus conquiescit officium Judicis, Calvol. d. loco num 3. & 4. ubi subjungit posse etiam Judicem, pendente dilatione, se intromittere ad favorem ejus, cui data fuit dilatio: Parique modo suspectum de fuga posse pendente appellatione capi.

2. Secundò, is effectus est dilationis, quod ubi dies seu terminus ejus venit, regulariter habeat vim sententiæ interlocutoria, l. Qualem D. De receptis arbitria; & perimat actum, qui in assignato dilationis termino fieri debuit. Ita ut pars postmodum comparens amplius super eadem re, nisi ex magna causa, audiri non debeat, l. 1. §. ult. D. De feriis.

Qua forma autem, & ob quas causas, dentur dilationes, vide plenius apud P. Tholos in Syntag. Juris universi lib. 48. cap. 8. num. 17. & seqq.

3. Si verò queratur, an dilatio tolli possit, dicendum, legalem nunquam tolli posse, ne quidem in causis summariis, in quibus procedi potest sine strepitu & figura judicii: Nec etiam in causa dotis, Calvol.

d. loco conclus 7. n.

l. 2. §. 3.

TITULUS IX.

De Feriis.

1. Feria à Dilationibus in quo distinguuntur.
2. 3. Feriarum nomine quia intelligatur: Et origo nominis.
4. Alia sunt Solemnes, alia repentina seu Extraordinaria.
5. Solemnium alia ad cultum divinum instituta, alia ob necessitates &c.
6. Illis renuntiari non potest, his potest.
7. Quanam tempore feriarum expe dari possint.
8. Alia differentia prædictarum feriarum.
9. Prohibentur feriis ad cultum divinum institutis opera servilia.
10. Prohibentur item mercatus, placitum, judicium ad mortem, &c.
11. 12. Quid nomine Mercatus & Placiti intelligatur.
13. Quaritur, an citatio die festo vel ad diem festum fieri possit.
14. Item an testes die festo examinari possint.
15. Die festo appellationem permissam esse.
16. Quis locus attendi debeat in feriis observandis.
17. An exempti dies festos, ab Episc. statutos, servare teneantur.

Quemadmodum, dilationibus durantibus, officium Judicis in foro contentioso conquiescit, ita & durantibus feriis: Ideoque rectè Titulo de Dilationibus subjicitur hic Tit. De Feriis, præsertim cum feriae sint quædam dilationes, quæ à jure dantur. * 1. Licet à dilationibus in eo distinguantur, quod intra dilationum tempora ea petagi possint, imò debeant, ad quæ petagenda, dilationes conceduntur: Tempore verò feriarum nullus contentiosæ jurisdictionis actus regulariter exerceri queat.

2. Etenim Feriæ hic generatim dicuntur dies seu tempora, quibus forensis strepitus & contentiosæ jurisdictionis exercitium plane conquiescere jubetur, ut constat ex lib. 5. D. eod. Et ideo olim dictæ sunt Justitium, quod justitiam statet

staret nec progrediretur, Gellius *lib. 20. cap. 1.*
Nob. Attic. Nec durantibus illis, ulla committitur contumacia: Et alias dies Nefasti appellabatur, juxta illud Ovidii.

*Ille nefastus eris, per quem tria verba silentur,
 Fastus eris, per quam lege licebit agi.*

Quia non licebat lege agere, & Prætor illa tria verba, *Do, Dico, Adusco*, efficaciter affari non poterat, Varro 5 *De Lingua Lat.*

Origo nominis est vel à Ferendis hostiis seu victimis, quia diebus feriarum mactabatur seu offerrebarur hostia, Festus *lib. 6.* unde & ipsæ hostiæ dicuntur Feriæ, Gell. *lib. 4. cap. 6.* vel à Ferendis epulis, quia in illis epulæ ferebantur ex pecorum frugumque provenibus.

Omnis autem alis divisionibus Feriarum (de quibus Tholof. *Partit. juris Canon. lib. 1. tit. 2. cap. 19. & 2. Syntag. juris universi, cap. 16.*) aliæ hoc loco sunt Solemnes seu ordinariæ, aliæ Repentiniæ seu Extraordinariæ, *l. 3. Cod. eod. l. 26. §. 7. D. Ex quibus causis majores, &c.* Solemnes sunt, quæ statis diebus & anni temporibus recurrere solent: Nam solemnæ etiam latine dicuntur, quod quotannis fieri seu præstari solet, Extraordinariæ, quæ non certâ & stabili lege, sed pro re nata & pro rebus occurrentibus vel ab Imperatore (unde quidam Imperiales eas vocant, *l. A nullo Cod. eod.*) vel à Rege, vel à Consulibus Dictatoribus, Prætoribus aut Populo, uno vel altero die rantum, indicuntur, ut in *l. Sed et §. 6. si feria D. Ex quibus causis majores &c.* vel uti ob rem bene geltam, ob partam à principe victoriam, quales fuerunt, quas ob bellum cum Carthagenensibus prosperè gestum induxit Scipio, apud Livium *lib. 38.* item ob nativitatem filii Imperatoris regis aut alterius Principis: Ad quod alludit Martialis.

Natalem colimus, si nos leges: Vel ob aliam similem causam. Et hæc, quæ in Principis honorem sunt institutæ, Honorariæ vocantur, *l. 7. C. eod.*

Rursus Solemniæ aliæ sunt ad divinum cultum institutæ, quas Dies Festos appellamus, *cap. 1. & ult. h. t. 2. §. 6. 7. 8. Cod. eod.* aliæ verò institutæ sunt ob necessitates & utilitates humanas: Ut sunt feriæ, quæ necessitas & fatalis calamitas pestis publicè grassantis, fer-

vores æstivi, belli vel quævis alia causa necessaria constituit *l. 6. & 7. Cod. eod.* quæque messium & vindemiarum, aliorumque fructuum colligendorum juxta, cujusque regionis consuetudinem, causa indicuntur, *l. 2. & 5. Cod. eod.* & hæc feriæ Profanæ dicuntur.

Tamen si verò omnibus his Feriarum generibus illud commune sit quod earum tempore nullus in jus vocari possit. Jason. *in l. 1. nu. 1. D. eod.* Calvolus *d. loco Conclus. 2. num. 1.* nec lis expediri, quotiescumque, requirit causæ cognitionem, Calvol. *d. loco num. 8.* ex Menochio, *quem citat*, imò actus contentiosæ jurisdictionis gestus sit regulariter ipso iure nullus, *c. ult. h. e. l. 2. Cod. eod. l. 1. & ult. D. eod.* ubi expresse dicitur, nec processum tenere nec sententiam: Tamen in eo differunt, quod feriis, ad Dei honorem institutis, & repentiniis, quia cultum divinum & publicum magis, quam privatum honorem concernunt, renuntiare non possit, cum pactis privatorum derogari juri publico nequeat. *e. Si diligenti sup. De foro compet. l. Ius publicum D. De pactis*: nisi repentiniis renuntiatum sit communi consensu atque usu populi, Calvol. *d. loco Conclus. 3. nu. 2.* feriis verò messium, vindemiarum, & similibus, in gratiam privatorum principaliter constitutis, renuntiare possit, *l. penult. Cod. de pactis*: Non solum in iudicio, sed & extra iudicium: Et non solum per dominos, verum etiam per procuratores, modo renuntiatio non tendat in præjudicium dominorum: Præsertim cum verba edicti de his feriis habeant, quod nemo feriatis diebus in vitus in jus vocari debeat: Nam inde sequitur à contrario sensu, posse vocari, si partes consentiant, *l. 1. De sod. Gail. 1. Observ. 53. n. 16.* quodque de mutuo litigantium consensu, tempore feriarum ob messem & vindemiam indictarum, ad quoslibet actus judiciales procedi possit, *l. 1. §. 6. D. eod.* non etiam tempore feriarum repentinarum, vel ob cultum divinum institutarum, *c. ult. h. t. Menoch. l. 1. arbiter. q. 30. §. 7.* Quamvis tunc expediri illa possint, quæ causæ cognitionem non desiderant aut voluntariæ sunt jurisdictionis: Cujusmodi sunt manumissio, *l. 8. Cod. eod.* dispensationes indulgentiæ, privilegia, & similia: Vel quæ differri non possunt, sed expediri quam citissimè debent, veluti si actio vel res tempore, præsertim vindemiarum ac messium, vel morte peti-

tura sit, l. 1. & 2. D. *ead.* Piassec. p. 2. cap. 3. art. 3. n. 23. Zerola in *Praxip.* 1. in *V. Fofna*, ad tertium: Si contra latrones sit procedendum, l. *Provinciarum Cod. eod.* si causæ fiscales & publicæ agenda, l. *Publicas Cod. eod.* si alimenta perantur: Si atrox delictum cum publico scandalo sit commissum, nam statim judicari & puniri potest, si ad publicum exemplum ita expediat. Solent quippe propterea hæretici diebus festis judicari & puniri, ut tanto major sit populi concursus ad aliorum terrorem. Sic & in parvis oppidis solent similia judicia permitti festis diebus, quia in profestis non adsunt rustici & agrorum cultores. Similiter & ea diebus festis expediri possunt, quæ vel pietas, v. g. absolutio ab excommunicatione, causæ miserabilium personarum, tutoris & curatoris datio, alimentorum constitutio, vel publica utilitas aut privata necessitas expediri postulat, cap. 4. *Quis hoc t. l. 3. & penult. Cod. eod.* nam ubi periculum est in mora, receditur à regulis juris communis, l. *De pupillo §. si quis vivos D. De novi operis nuntiat. Gail. 1. Obser. 53.* quodque legelicitum non est, necessitas facit licitum, cap. *Quod non est. De R. l. in 6.* & hinc Prosper.

Non rectè servat legalia sabbatha cultu.

Qui pietatis opes credit in his vetitum.

Similiter ne feriarum extraordinariorum, aut ordinariorum personarum habetur ratio in supplicationibus, citationibus, & processibus decernendis, exequendis, committendis, sententiis concipiendis, & relatione, Menoch. d. lib. 1. *arbit. g. 30.* Permissumque diebus feriatis judicare in causis summariis, l. *Miles §. 6 D. De adulterio: Item causas publicas atque fiscales agitare, l. 5. Cod. eod.* Sic si causa intra certum tempus terminari debeat, quamvis tempus præfixum incidat in diem feriatam, potest nihilominus per Judicem expediri, Calvolus §. *Feria conclus. 2. n. 19.* atque ita de similibus.

8. Cur autem tempore potius feriarum prohibeatur strepitus judiciorum, quam alia opera, ut patet ex d. *e. ult. h. t.* ratio est, quia judicialia non sunt ita necessaria ad hominum vitam & sustentationem, sicut alia opera.

9. Insuper in eo differunt prædictæ feriæ, quod feriis, ad cultum divinum institutis, non forensia solum negotia prohibeantur, sed & multa alia opera corporalia, & servilia, quæ sci-

licet commoditatibus corporis servantur; & ideo per servos, id est servientes fieri solent. Sumitur enim servitus hic latè, pro famulatu & ministerio corporali, quo quis alteri inservit & famuletur: Cujusmodi sunt arare, fodere, artificia facere, & similia, quæ diebus festis fieri prohibentur, nisi jure vel consuetudine sint exempta, c. *Licet 3. h. t.*

Libera verò, id est, quibus animus exercitur, ut loqui, docere, scribere, & similia, non prohibentur, nisi specialijure à permissione exempta sint & prohibita. Et ideo licet die festo cuilibet sententiæ operam navare, quamlibet scientiarum & artium, prout ad mentem pertinet, eam verbo quam scripto docere: Item scribere, transcribere, iter agere, ut sic, quia hæc non sunt opera servilia, & lex ipsa expressè limitat prohibitionem ad opera servilia. Vocantur opera quædam servilia, quædam verò libera, quia humana servitus secundum corpus attenditur, animus liber est. Suarez *De diebus festis lib. 2. ca. 17. n. 10.* Prohibentur opera potius servilia, quam liberalia, tum quia magis communia, & potissimum occupare solent homines, eoque distrahere à rebus divinis.

10. Sunt tamen nonnulla etiam opera, quæ licet servilia non sint, tamen specialijure prohibentur. Uti mercatus, placitum, judicium ad mortem vel pœnam, & juramenti præstito, *h. t.* (hæc enim non esse ex se servilia, constat ex eo, quod non sint propria servorum, nec sint mechanica, sed ad cognitionem & convictum humanum ordinentur, Suarez d. loco c. 29. n. 1.) ob sæcularem distractionem, quam secum adferunt. Unde vacationem & quietem, in die festo requisitam, & ab Ecclesia intentam, impeditæ possunt & solent.

11. Nomine Mercatus veniunt contractus emptionum, venditionum, locationum, conductionum & similibus, præsertim si publicæ & publicæ solemnitate fiant: Item publicæ nundinæ, licet variis in locis consuetudine receptum sit, ut nundinæ diebus festis, ob majorem populi commoditatem fiant, prout recipi & induci potuit, cum observatio Festorum sit legis humanæ (prout latè tradit Suarez. *De relig. l. 2. cap. 1.*) cui per consuetudinem derogari potest.

11. Nomine Placiti in jure Canonico

causa judicialis & forensis tractatio significari videtur, *cap. 1. xv. q. 4.* ita ut prohiberi in die festo placitum, sit idem, quod prohiberi strepitum judiciale, ut *m. d. c. ult. h. tit.* dicitur. Nihilominus tamen probabile est, secundum Abbatem *in d. c. 1. h. 1.* significari causam dumtaxat civilem, quia placitum significare solet decretum, spectans ad civilem potius gubernationem, quam ad punitionem. Et idem *in d. c. 1.* ad placitum adjiciuntur cetera: Judicium quidem ad mortem vel poenam, ut per illa censeantur prohibita etiam omnes causas criminales: Juramentum vero additur, ut indicetur non solum judicium sibi prohiberi (nam illud jam ante in prioribus verbis, seu ex vi prohibitionis totius judicij forensis prohibitum censei debet) sed etiam alia quaedam juramenta, nempe ea, quibus pacta & conventiones inter aliquos firmantur, praesertim illa, quibus contractus ibi comprehensi sub nomine mercatus censei solent, ut docet Suarez *De diebus festis lib. 2. c. 30. num. 17.* praecipue ob exceptionem subjunctam, *nisi pro pace, &c.* Nam juramentum pacis non est judiciale: Et tamen, ne comprehensum videatur, excipitur; ac proinde signum est non prohiberi solum juramentum judiciale.

13. Sed cum strepitus judicialis consistat in inchoatione causae, quae a citatione incipit, formatione processus & causae cognitione, ac denique in sententiae prolatione, circa inchoationem dubitatur, an citatio die festo, vel ad diem festum, fieri possit? Respondeo ad primum, magis receptum esse citationem decerni posse die festata ad diem non feriatam, quia actus citationis non est judicialis, sed extrajudicialis, & necessitat ratio, *e. 1. h. ult. h. t.* Ob eandemque causam executio citationis die festata fieri potest, quia est facti: Nec fit per Judicem, sed per duntium vel Notarium, vel per litteras, nullamque causae cognitionem requirit, *cap. Prudentiam, cap. Cum contingat sup. De officio delegati cap. Cum parati inf. De appellat. Gail. 1. Observ. 53. n. 5. & duobus seqq.*

Ad secundum respondeo, citationem factam ad diem feriatam de jure civili, ex sententia Interpretum, non valere, *per lib. 2. D. Si quis in jus voc. non ierit h. 1. fin. Cod. h. tit.* secundum Canonistas vero valere, quia proceditur die sequenti non feriatata, *e. Cum dilecti inf. De*

dolo & contumacia, Gail. d. loc. n. 2. Satius tamen foret, apponere hanc clausulam Ut citatus compareat tali die, si juridica fuerit: Si autem non fuerit juridica, ut compareat die juridica sequenti, quia cum terminus comparandi in citatione praefixus demum currere incipiat a tempore executionis, *cap. Super eo 2. h. fin. inf. De appellat. lib. 1. D. Si quis cautione &c.* Jud. x illud tempus scire non potest, ob locotum distantiam & nuntiorum in exequendo tarditatem, *Gail. d. loc. n. 2 & 3.* In iis tamen causis, quae diebus feriatis expediri possunt, ut sunt causae alimentorum, carceratorum, pupillorum, viduarum, miserabilium personarum, & quae moram non patiuntur, valet citatio ad diem feriatam.

14. Quoad processum seu progressum litis, etiam quaeritur, an testes in die festo examinari possint? De qua quaestione fufius videre liceat Suarez *d. lib. 2. cap. 3.* ubi docet, quod licet multi Canonistae velint examinationem testium, factam die festo, validam esse, modò juramentum, quod generaliter & in qualibet causa, sive temporali sive spiritali, prohibetur exigi die festo, *in d. c. 1.* (verba enim textus generalia sunt & solum duplex exceptio ibi ponitur, quae non minus habet locum in temporalibus, quam in spiritalibus) praecesserit in die profesto, quasi tunc examinatio ipsa retrorahatur ad diem praestiti juramenti: Tamen sit nulla subjungens non solum prolationem sententiae judicialis esse prohibitam & nullam in die festo, sed etiam ejus executionem, *per l. Aelius, l. Ve in die h. 1. ult. Cod. eod. in qua l. ult. expresse dicitur, ut a cunctis executionibus excusetur, nulla quemquam urgeat admonitio, taceat apparitio praecoris, horrida vox silescat: Ut merito sub strepitu judicij comprehendi videatur.*

15. Appellationem vero esse permissam die festo, tamquam iuris naturalis & rem favorabilem, & quae sine magno strepitu fieri potest, tradit Glossa & Panormit. *in d. c. ult.* Ubi insuper docet Panormit. non posse coram veto arbitro iudicium die festo agitari, ut expresse habetur *in l. Omnes dies Cod. eod.* quia ille procedit judiciali modo & ad instar Judicis. Aliud dicendum de arbitratore, cum sit amicus compositor & conciliator pacis: Et foedera ac similia pacta non sint in die festo prohibita.

16. Quæritur in super, an in feriis observandis sit attendendus locus rei, an Judicis, an actoris, dum contingit ferias esse in loco uno, & non in alio. Respondet Abbas in *d. c. ult. numer. 23.* communem conclusionem esse, quod attendi debeat locus Judicis, quia ubi agitur de ordinatione judicii, attenditur consuetudo fori seu loci, in quo exercetur, non autem consuetudo loci litigantium aliâ fieri posset, quod reus vel actor haberet duplicatas ferias, nempe regionis suæ & loci Judicis.

17. Quæritur denique an exempti, dies festos, quos Episcopus in sua diœcesi observari præcipit, servare teneantur? Ita decernit Concil. Trid. Sess. 25. c. 12. de reformat. Navar. in *Manuali c. 13. n. 5. vers. octavo in fine.* Choquet. de *jurisdic. Ordinar. in exemptos p. 2. q. 45. num. 55.* (quia in quæstione recenset 116. casus, quibus exempti Ordinariis subjiuntur) & ea de re extat declaratio Cardinalium, quam refert Pia-sec. in *Praxi. 2. p. 3. art. 6. de visitat. Regularium n. 34. quam vide.*

TITULUS X.

De ordine cognitionum.

1. *Pluribus causis concurrentibus, quarum una ab alia dependeat, de hac primò pronuntianum.*
2. *Potenti hereditatem obstat exceptio natalium, primò terminanda.*
3. *Muliere vindicante maritum, exceptio consanguinitatù prius discutenda.*
4. *Actione criminali & civili concurrente, qua præcedere debeat.*
5. 6. *Agenti spoli nominò quatenus obstat exceptio spoli.*

Lite contestata juramento calumniæ prælitro, dilationibus datis vel ab homine vel à Jure, iisque lapsis, recto ordine vel actor ob contumaciam rei in possessionem mittendus esset, vel utrimque ad probationem procedendum: Sed quia sæpè plures quæstiones in judicium incidunt vel à litigatoribus proponuntur, de quibus prius cognoscendum, quam in principali causa procedatur: Ideo dispiciendum ante est, quo ordine de iis cognoscendum & pro-

nuntianum sit, ne præpostera cognitio vel eorum confusio judicium impediatur.

Ubi notanda est Regula, per minorem causam majori cognitioni præjudicium fieri non oportere, major enim quæstio, inquit Jusse, minorem causam ad se trahit, *lib. Per minorem 54. D. De judic.* Itaque concurrentibus pluribus causis, quarum una pendeat ex alia, primò cognosci debet de ea, à qua altera dependet, sive ab eodem sive à diversis, sive agendo sive excipiendo proponatur, *lib. 5. §. 8. 9. 10. D. De agnos. & alend. liber. l. 16. 17. & 18. D. De except. l. 1. §. 1. D. De rei vindic. Farinac. De variis criminibus q. 100. n. 137. & seqq.* Hinc rescindens iudicium antecedit refectionem. Vide Fabi. *De cad. 7. Erroris & 2.*

2. Hinc etiam causæ præjudiciales, in quibus de statu personæ quæritur, semper præmitti debent, quia cæteris præjudicant, id est sententia super iis lata ostendit, quid in principali pronuntianum debeat, seu parit exceptionem rejudicatam in principali, & jus actoris tollit vel actorem ab agendo repellit, *Farinac. d. q. 100. n. 78. & seqq. Tressaurus decis. 11. n. 18.* Ideoque si quis apud Judicem laicum petat hereditatem ab intestato, tamquam filius, vel proximus agnatus defuncti, & reus, à quo petitur hereditas, objiciat, actorem non esse filium legitimum aut proximum agnatum defuncti, prius de hac exceptione per Judicem Ecclesiasticum cognoscendum & pronuntianum erit quàm de hereditate actori restituenda per Judicem laicum *c. 3. h. 1.* quia decisio quæstionis, an hereditas actori sit restituenda, pendeat ab ista exceptione natalium: Nam si probetur non esse filium legitimum, sive proximum agnatum, frustra agitur de hereditate ei restituenda.

Dixi, de ista exceptione prius esse cognoscendum per Judicem Ecclesiasticum: Quia licet de causa status, quando incidenter venit in judicium, cum causa principali possit & debeat idem Judex cognoscere, *l. Quoties l. Nulli Cod. De judicis, l. 1. Cod. De ord. judic.* tamen quia causa natalium & legitimisationis, pendens ex validitate matrimonij, est ecclesiastica, Judex laicus ne quidem incidenter de ea cognoscere potest, *cap. Lator inf. Qui filii sint legit.* cum non deceat laicos Ecclesiastica ullo modo tractare negotia, *cap. Decernimus sup. de judicis.* Simi-